

narodno prisotnost društva zagotavljajo redni obiski in zastopanje na prireditvah širom sveta. Sem kaj pozabil? Da, tisto najlepše in najpristnejše v društvenem življenju so nedvomno redne ekskurzije. Na njih vidimo lepote in znamenitosti sveta okoli nas, obiskujemo arhivske institucije, predvsem pa se družimo, smo sopotniki in prijatelji, kar so etimološko gledano najožji pomeni besede društvo. ADS torej izpolnjuje naloge, zavoljo katerih sploh obstaja. Razen uredniškega dela se vse funkcije v društvu opravljajo brez kakršnihkoli denarnih nadomestil, kot to določa 11. člen društvenih pravil. Članstvo v takem društvu mi zatorej ne predstavlja nekega bremena, ne sproža mi neprijetnih občutkov, nasprotno, v tej sredini sem doživel že marsikatero prijetno urico in spoznal čudovite ljudi. Društvu želim, da ostane prav tako, kot je.

Spoštovani! Tudi naše arhivsko delo doživlja nenehne spremembe. Izraza arhivar, še pred par desetletji tako domačega, da je iz njega nastala še ženska oblika arhivarka, danes ne uporabljamo več. Arhivisti v RS ne pišemo več z gosjimi peresi, niti ne tipkamo na prastare Olimpije in druge stroje. Pravzaprav v službi – v primerjavi z dvema generacijama nazaj – ne pišemo kaj dosti. Smo arhivski delavci zgodnjega 21. stoletja; naše bistvo je varovanje spomina človeštva, globalno rečeno. In nič se ne bom zmotil, če rečem, da vladamo nad kolektivnim ter neštevilnimi individualnimi spomini. Etimološki izvor besede arhiv je kot vemo grški izraz *arhíon* – vladno poslopje, tudi mestna hiša, ki je izpeljanka iz zelo znanega grškega pojma *árho* – vladam. O tovrstnih ambicijah kolegic in kolegov sicer ne vem nič konkretnega. Raje bi se še malce ustavil pri konkretnem arhivskem delu. Zanj so potrebni nujni predpogoji usposobljenost, znanje, izkušnje. Po moje je dobro imeti še vsaj za ščepec take ali drugačne čustvene navezanosti na samo obdelovano gradivo, ali na čas njegovega nastanka, na nastopajoče osebe, ali pa na prostor, o katerem gradivo govori oziroma je na njem nastajalo. Krajše povedano, gradivo naj bi bilo popisovalcu "domače". Potem so tu še najrazličnejši možni delovni pogoji. Moja dokaj neobičajna osebna izkušnja glede teh je naslednja: štiri leta že občasno popisujem gradivo za zgodovino dolnjega Prekmurja v arhivu na gradu Forchtenstein na Gradiščanskem. Gradivo je – enako kot cel grad – zasebna last. Tako sem šele pred mesecem dobil dovoljenje od lastnikov, da lahko sploh kaj objavljam v zvezi z gradivom. A kaj bi to. Občutki ob sedenju v sobah, kjer se je čas dobesedno ustavljal pred stoletji, ki so večji del brez električne napeljave, kjer so nekatere arhivske omare stare vsaj 150 let, v sobah, v katere lahko vstopijo res le ekskluzivni privilegiranci – zato so neobljudene, v sobah, kamor te za 10 ur preprosto zaklenejo, na gradivu, ki v ogromni večini ni v skatlah, temveč v manjših in večjih povezih, pa se nabira debela plast prahu, tako da so najpomembnejši delovni pripomočki močna baterija, metlica in krpa, ti občutki so nekaj popolnoma neprimerljivega z zgodnjim 21. stoletjem. Arhivist, ki ima srečo, da lahko doživi nekaj tako enkratnega, in v delu v takih okoliščinah celo najde zadovoljstvo, se bo znal zavestno preseliti v nek

drug, časovno zelo oddaljen historični trenutek, znal bo vzpostaviti čustveno zvezo z gradivom, karkoli naj bi že to pomenilo. Vendar bo zanj še bolj kot romantično sanjarjenje o preteklih stoletjih pomembno dejstvo, da pa vendarle živi in dela v zgodnjem 21. stoletju in v Sloveniji. Lahko se bo še ves zasanjan hitro vsedel za računalnik in vanj s pomočjo najnovejšega popisovalnega programa Infoarh vnašal svoja spoznanja o gradivu.

Članice in člani arhivskega društva se z bialno podelitvijo Aškerčeve nagrade in priznanj želimo dobitnikom oddolžiti za njihovo dolgoletno aktivno sooblikovanje tistega, čemur lahko danes s ponosom in brez vsakršne pretirane samovšečnosti porečemo slovenska arhivistika. Lista dosedanjih Aškerčevih nagrajencev ni dolga. Zato pa so na njej sama resnično zaslužna imena iz naših vrst. Tudi letošnja dobitnika – imen seveda še ne smem razkriti – zagotovo spadata med zaslužne. Oba odlikujejo izredne količine publiciranih zadev. Poznamo ju kot neutrudna iskalca novih spoznanj ali po drugi strani tudi kot neutrudna tvorca predpogojev za dosego pravih spoznanj. Spoznanje je pač temeljna filozofska kategorija. Lahko ga častimo, lahko ga omalovažujemo, ali ga vzamemo za rdečo nit našega življenja, ali pa se iz njega delamo norca. Ruski poet Andrej Voznesenski se je v pesmi Parabolska balada takole izrekel o spoznanju: "Različno vsak išče o resnicah spoznanje: človek v parabolih, črv skoz špranje." Spoštovana nagrajenca! Štejemo si v osebno čast, da lahko prav vama danes govorim slavnostno ozaljšane besede. Vajine poti do spoznanj so tiste ta prave, so poti, ki jim od srca zaploskamo. In še jim bomo. Kajti vem, da vama bodo roke še dolgo služile, da bosta glavi še dolgo bistri in željni spoznanj, da vama oči še dolgo ne bodo opešale. Veselimo se vajinih novih podvigov in veselimo se še mnogih skupnih društvenih uric. Iskrene čestitke!

Utemeljitev za podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevega priznanja

Mag. Vladimir Žumer

Mag. Vladimir Žumer se je rodil 26. avgusta 1949 v Voklem pri Kranju. Leta 1973 je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani diplomiral iz zgodovine in sociologije, leta 1994 pa je na Oddelku za zgodovino iste fakultete magistriral iz arhivistike s temo Osnove valorizacije dokumentarnega gradiva po letu 1945.

Jesen 1973 se je zaposlil v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, kjer je vodil Enoto za zunanjo ljubljansko regijo. Leta 1986 je postal svetovalec direktorice za koordinacijo in razvoj arhivske službe v Arhivu Republike Slovenije. Od leta 1988 je bil namestnik direktorice, od leta 1993 do 31. avgusta 2004 pa direktor tega arhiva; od tedaj vodi njegov Arhivski center za strokovni razvoj.



Mag. Vladimir Žumer (Foto: T. Rodošek)

Vladimir Žumer si je v tridesetih letih dela v slovenski arhivistiki pridobil veliko strokovno znanje, ki ga je nesebično razdaljal stanovskim kolegom, študentom arhivistike, delavcem, ki delajo z dokumentarnim gradivom pri imetnikih, uporabnikom arhivskega gradiva, skratka, vsem, ki so želeli njegov strokovni nasvet ali mnenje. Teh pa ni bilo malo, saj je mag. Žumer poznan kot eden redkih strokovnjakov pri nas, ki dobro obvladajo vsa najpomembnejša področja arhivske dejavnosti. Svoje znanje je prenašal na druge prek desetih teoretičnih in praktičnih razprav, člankov, referatov in poročil, kot avtor več priročnikov, pa tudi na številnih predavanjih, seminarjih, tečajih, strokovnih posvetovanjih in delovnih sestankih.

Že na začetku svoje poklicne poti se je srečal z najpomembnejšim arhivskim vprašanjem, kako iz ogromnih količin dokumentarnega gradiva, nastalega po 2. svetovni vojni, odbrati in omogočiti uporabo tistih dokumentov, ki vsebujejo pomembne podatke za zgodovino, druge znanosti in kulturo. Zato se je v prvem obdobju posvetil predvsem valorizaciji dokumentarnega gradiva, s katero se do takrat v Sloveniji skoraj niso ukvarjali. O tem vprašanju je od leta 1979 naprej napisal prek 15 razprav in člankov (nekateri so bili objavljeni tudi v tujih strokovnih glasilih), največ o valorizaciji dokumentarnega gradiva gospodarskih organizacij. V obsežni študiji "Valorizacija dokumentarnega gradiva za zgodovino, znanost in kulturo",

objavljeni leta 1995, je svoje izkušnje združil s temeljito analizo reševanja te problematike v Jugoslaviji in v svetu. Delo je nepogrešljiv pripomoček za vse arhiviste, ki delajo z imetniki dokumentarnega gradiva.

Z valorizacijo je povezano tudi drugo pomembno področje Žumrovega dela. Pri obiskih imetnikov in prevzemanju arhivskega gradiva je vedno znova ugotavljal, da delavci, zadolženi za delo z dokumentarnim gradivom, niso imeli ustrezne strokovne izobrazbe, saj za takšno izobraževanje niti niso imeli možnosti. Zavedal se je, da je strokovna usposobljenost teh ljudi ključnega pomena za dosego cilja, da bi v zgodovinske arhive prihajalo odbrano, urejeno in popisano arhivsko gradivo, najsi bo napisano na papirju ali, v novejšem času, na elektronskih nosilcih zapisov. Ob njegovem 20-letnem delu na področju tovrstnega izobraževanja je nastalo več priročnikov. Najpopolnejši je bil objavljen leta 2001 z naslovom "Arhiviranje zapisov – priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom"; v njem je obdelal celoten postopek od nastanka dokumenta do izročitve arhivskega gradiva v zgodovinske arhive.

Pomemben je tudi Žumrov prispevek k razvoju slovenske arhivistike na področju strokovne obdelave arhivskega gradiva po prevzemu v zgodovinske arhive. Predvsem je veliko pripomogel k standardizaciji arhivskega popisovanja. S tem vprašanjem se je začel intenzivno ukvarjati v drugi polovici osemdesetih let, zlasti v povezavi s pripravo posebnih računalniških programov za popisovanje arhivskega gradiva. Bil je gonilna sila skupine, ki je pripravila strokovne podlage za prvi arhivistični računalniški program »Armida« in ima največ zaslug za to, da je le-ta zaživel tudi v praksi. Bil je tudi pobudnik izdelave tehnično posodobljenega arhivskega računalniškega programa "Infoarh". V 2. polovici 90-ih let je bil glavni pobornik uvajanja mednarodnih standardov za arhivsko popisovanje v slovensko prakso. Predstavil jih je leta 1997 v obširnem članku "Elementi popisovanja arhivskega gradiva"; v njem je poudaril popisovanje s pomočjo računalnikov. Posebno vrednost imajo številni praktični primeri za popisovanje arhivskega gradiva, ki ga hranijo slovenski arhivi.

Pri pripravi arhivske zakonodaje je mag. Žumer sodeloval že od začetka 80-ih let, predvsem pa pri pripravi Zakona o arhivskem gradivu in arhivih iz leta 1997 in njegovih podzakonskih predpisov. Veliko je prispeval k temu, da so bili v ta zakon in druge predpise vneseni moderni evropski principi – da je zasebno arhivsko gradivo jasno ločeno od javnega, s tem pa tudi pravice in dolžnosti imetnikov in zgodovinskih arhivov, zlasti pri dostopnosti oz. uporabi arhivskega gradiva.

Na področju popularizacije arhivske dejavnosti v Sloveniji je mag. Žumer naredil več kot kdorkoli drug. Zaradi njegovega dobrega sodelovanja s sredstvi javnega obveščanja danes velik del slovenske javnosti pozna vlogo in pomen arhivov, njihovo delo in probleme, obveščeno pa je tudi o tem, kakšne podatke in informacije jim lahko ponudijo, najsi bo za dokazovanje pravic ali za raziskovalne namene.

V tej kratki utemeljitvi so omenjena le tista področja, na katerih je prispevek Vladimirja Žumra k napredku slovenske arhivistike najpomembnejši. Že to pa je dovolj, da ga je Komisija za podeljevanje Aškerčevih nagrad in priznanj pri Arhivskem društvu Slovenije soglasno izbrala za Aškerčevega nagrajenca za leto 2004.

Dr. Milko Mikola

Arhivski svetnik dr. Milko Mikola opravlja svoje poslanstvo v Zgodovinskem arhivu Celje 22 let. Med arhiviste ga je leta 1982 pripeljalo naključje, ki bi ga težko imenovali zgolj splet okoliščin. Milko Mikola, dotlej profesor zgodovine, je postal arhivist šele v zrelejših letih, potem ko mu je bilo administrativno onemogočeno nadaljnje opravljanje pedagoškega poklica na vseh šolah v tedanji skupni državi.

Zagotovo so tudi takšne, danes komaj verjetne in vse prej kot prijetne življenjske izkušnje botrovale njegovi neusahljivi vnemi za preučevanje polpretekle zgodovine in ohranjanje njene kulturne dediščine.

Milko Mikola že vsaj poldrugo desetletje združuje kvalitete arhivista – varuha kulturne dediščine s poslanstvom zgodovinarja – raziskovalca. V primeru njegovega poklicnega udejstvovanja tako najbrž ni pretirana primerjava s kamnom, ki so ga zavrgli, a je drugje povsem nenadejano postal vogelni kamen. Nje govo delo je namreč eden od temeljev védenja o dveh,



Dr. Milko Mikola (Foto: T. Rodošek)

s strani zgodovinske stroke dolgo zanemarjanih problematik naše polpreteklosti: gospodarske zgodovine in še posebej razsežnosti in bistva represije totalitarnega političnega režima. Zgodovinska in druge stroke, ki se ukvarjajo z obdobjem druge Jugoslavije, tako že dolgo ne morejo mimo njegovih razprav in edicij virov s področja gospodarske in politične zgodovine zlasti Celjskega ter širšega slovenskega prostora.

V zadnjem desetletju je prišlo izpod peresa Milka Mikole kar pet temeljnih študij v obliki samostojnih publikacij, njegov uredniški podpis nosijo tri zjetne izdaje arhivskih dokumentov, pečat osebne zavzetosti pa prevzem in ureditev fondov vrste pomembnih podjetij. Samo v obdobju 2003–2004 so luč sveta zagledali: monografija Zgodovina celjske industrije, samostojna publikacija in razstava Logotipi celjskih industrijskih podjetij, zgodovinska orisa v monografijah o celjski cinkarni in tovarni Etol ter obsežna izdaja virov z naslovom Religija, Cerkev in šola v dokumentih občinskih komitejev ZKS Zgodovinskega arhiva Celje. Dandanašnji je domala brez primere tveganje, ki ga je bil Milko Mikola kot samozaložnik pripravljen sprejeti za izid zadnje, najobsežnejše in najodmevnejše edicije virov.

Opus dr. Mikole, nastal v zadnjih dveh letih, ter vse večja odmevnost njegovih del pričata, da je letošnji dobitnik Aškerčevega priznanja dosegel enega svojih ustvarjalnih vrhuncev. Tega še zdaleč ne odlikuje samo presenetljiva kvantiteta, temveč v nič manjši meri avtorjeva poklicna zrelost, sad dobrih dveh desetletij neutrudnega odkrivanja in poglobljanja v vprašanja in vire, ki nas morejo edini približati osvobajajočemu viru sicer nikoli povsem dosegljive in doumljive zgodovinske resnice.

XV. mednarodni arhivski kongres, Dunaj, 23.–29. avgust 2004

Mednarodni kongres arhivistov z naslovom ARHIVI, SPOMINI in ZNANOST je letos potekal od 23. 8. do 29. 8. na Dunaju. Kongresa sem se udeležila kot zastopnica Arhivskega društva Slovenije. V avstrijsko prestolnico nas je varno popeljal celjski direktor Bojan Cvelfar, družbo pa smo mu delali Sonja Anžič, Metka Bukošek, Branko Kozina, Dragan Matić in jaz. Na poti z Dunaja sta se nam pridružila še kolega Zdenka Semlič Rajh in Miran Novak. Nedvomno je bila za Celjana vožnja na Dunaj mnogo udobnejša in manj zapletena kot pred štirimi leti, ko sta potovala na kongres v Španijo (Sevilla).

Letošnji mednarodni kongres so si organizatorji zamislili in ga tudi izpeljali drugače. Predavanja niso potekala v eni dvorani, kjer bi lahko vsi udeleženci poslušali enotna predavanja, temveč je delo potekalo po sekcijah v večih predavalnicah. Sekcije so bile razdeljene na različna strokovna področja, tako da smo si lahko izbirali teme, ki so nas res zanimale oziroma bi nam lahko prišle prav pri našem delu. Kongres je ponudil široko paleto predavanj s področja arhivske